

Utbildningsdepartementet
Utbildningsministern

Till riksdagen

**Svar på fråga 2024/25:1096 av Camilla Hansén (MP)
Omedelbara åtgärder för att stärka den akademiska friheten i
Sverige**

Camilla Hansén har frågat mig vilka åtgärder jag och regeringen planerar att vidta i närtid för att stärka skyddet för både forskning och högre utbildning i Sverige under den här mandatperioden.

Regeringens mål är att utbildning och forskning vid universitet och högskolor ska hålla en internationellt sett hög kvalitet och bedrivas effektivt. Den akademiska friheten är grundläggande för att detta ska uppnås och en viktig beståndsdel i ett demokratiskt och starkt samhälle.

Sverige har en generellt sett god akademisk frihet, vilket bl.a. är tydligt utifrån Sveriges goda resultat i Academic Freedom Index som sammanställs av Varieties of Democracy vid Göteborgs universitet. Det ska vi vara mycket stolta över. Men vi ser tyvärr en oroväckande utveckling för den akademiska friheten runt om i världen, inte minst i USA.

Även i Sverige har vi utmaningar. I rapporten Utsatthet vid svenska universitet och högskolor – En undersökning om trakasserier, hot och våld mot forskare och lärare (Nationella sekretariatet för genusforskning vid Göteborgs universitet, 2024) går det t.ex. att läsa att ca 40 procent av universitets- och högskoleanställda har blivit utsatta för hot och trakasserier. Att forskare och lärare utsätts för hot och trakasserier i sin yrkesroll är allvarligt. Det är inte bara ett angrepp på dem som individer utan kan även utgöra ett angrepp på den akademiska friheten. Regeringen har därför nyligen beslutat om att ge en särskild utredare i uppdrag att analysera och föreslå ändringar för att stärka forskares och lärares akademiska frihet (dir. 2025:42).

För regeringen är det även viktigt att lärosätena har förutsättningar för att utföra sitt uppdrag, dvs. att bedriva forskning och utbildning av hög kvalitet. Regeringen har därför tagit flera initiativ för att se över hur t.ex. detaljreglering genom regelverk och uppdrag kan undvikas, för att på så vis ge förutsättningar för lärosätena att fokusera på kärnverksamheten. Utbildningsdepartementet har bl.a. låtit en utredare se över vissa delar av lagen (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor (etikprövningslagen). Utredaren har redovisat sina förslag i en promemoria som har remitterats och nu bereds inom Regeringskansliet (Ds 2024:21). Därutöver har regeringen gett Statskontoret i uppdrag att analysera konsekvenserna för statliga universitet och högskolor

av de administrativa uppgifter som de är skyldiga att utföra till följd av generella regelverk och regeringsbeslut för statliga förvaltningsmyndigheter (U2024/01755). Uppdraget ska redovisas senast den 11 september i år. Som Camilla Hansén nämner avser även regeringen att tillsätta en utredning för att analysera ändamålsenligheten i dagens myndighetsform för statliga universitet och högskolor. Arbetet med att ta fram direktiv för denna utredning pågår.

Genom dessa åtgärder tar regeringen viktiga steg för att stärka skyddet av den akademiska friheten i Sverige och stärka förutsättningarna för lärosätena att genomföra sitt viktiga uppdrag.

Stockholm den 29 april 2025

Johan Pehrson